

Strategic Action Position first step in formulating an optimal neighborhood policy

Mostafa Ghaderi Hajat, Assistant Professor of Political Geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Hossein Amir Ebrahimi, Master student of political geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Mehdi Najafi, Master student of political geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Haidar Ali Faizi, Master student of political geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Milad Barfi, Master student of political geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Katayoon Arvan, Master student of political geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Received: 2021/11/01

Acceptance: 2022/03/05

Abstract

The resurgence of interest in regionalism dates back to the 1990s, and the interest generated by regional convergence processes in Asia, Africa and the United States shows that this phenomenon is not limited to the European Union. Iran, China, Brazil and Russia are among the most neighboring countries in the world. In an active and dynamic foreign policy, correct knowledge based on scientific approaches is an indisputable element, therefore, the issues of the neighborhood policy of the Islamic Republic of Iran in an environment with unique geostrategic, geo-economics and geo-cultural features will not be outside this framework. Iran's neighbors include 15 countries with an area of 27,409 square kilometers, a population of 707 million

and a GDP of \$ 3,238 billion, which shows a tremendous capacity in recognizing strategic requirements based on positioning. In the periphery of Iran, Russia in the north, Turkey in the west, Saudi Arabia in the south and Pakistan in the east have more potential to influence the interactions and coordinates of regional relations. Therefore, it is necessary to examine Iran's position on the basis of strengths, weaknesses, opportunities and threats in accordance with each of the actors.

Methodology: The method of this research is descriptive-analytical which was done based on strategic studies and in terms of purpose, it is an applied study. The statistical community consists of researchers and analysts specializing in each field by snowball method. The total number of the statistical population is 16 people. To collect data, library resources, documents, backgrounds and surveys were used. Data collection tool was a researcher-made questionnaire whose validity was confirmed by several experts and reliability using Cronbach's alpha method (0.89). The questionnaire included 48 questions for Russia, 40 questions for Turkey, 82 questions for Saudi Arabia and 47 questions for Pakistan, regarding the strengths, weaknesses, opportunities and threats of Iran and each of the countries mentioned in the bilateral relations. Likert was prepared in six options. In this article, one of the most important weaknesses of the SOWT technique was considered by researchers. The high or low of threats and weaknesses was less calculated, so in this study, by correcting this shortcoming and considering the negative score for weakness and threat, and the degree of severity and weakness in the range of 0 and 4 were considered negative.

Finding: Based on the calculations, the score of Iran's internal factors in relation to Russia is equal to -0.91405 and the total score

of Iran's external factors in relation to Russia is equal to -1.47627, which indicates that it is in the range of defensive strategies. Based on the calculations, the score of Iran's internal factors relative to Turkey is equal to -1.17748 and the total score of Iran's external factors relative to Turkey is equal to -0.4771, which indicates that it is in the range of defensive strategies. Based on the calculations, the score of Iran's internal factors in relation to Saudi Arabia is equal to -0.91078 and the total score of Iran's external factors in relation to Saudi Arabia is equal to -0.70421, which indicates that it is in the range of defensive strategies. Based on the calculations, the score of Iran's internal factors relative to Pakistan is equal to -0.63056 and the total score of Iran's external factors relative to Pakistan is equal to 0.120456, which indicates that it is in the range of conservative strategies.

Based on the calculations, the score of Iran's internal factors in relation to the four selected neighbors is equal to -0.90822 and the total of Iran's external scores in relation to the four selected neighbors is equal to -0.63428, which indicates the position of Iran in the range of defensive strategies.

Conclusion: Findings show that in the current situation, Iran is in a maximum defensive position in its neighborhood and especially in relation to the main countries of the region. The findings of this article in the form of a limited study show that affected by various internal and external conditions and far from any fantasies, the current situation of Iran in its neighborhood and especially in relation to the main countries in the region is in a maximum defensive position and on the horizon. In the short term, if national strategies are adopted commensurate with the sources of domestic and foreign power of the country, one can hope to be in a conservative position. Adopting aggressive

approaches in the current situation (December 2021), especially in neighborly relations with selected countries, will not involve much geopolitics to strengthen national interests. It should be noted that the current world is an intertwined network based on participatory and competitive currents with a focus on geo-economics'. If we understand the roots of the formation of the situation, we can hope to find real solutions.

Keywords: Iran, Neighbors, Neighborhood Policy, Strategic Action Situation, SWOT.

موقعیت اقدام راهبردی گام نخست تدوین سیاست همسایگی بهینه

مقاله پژوهشی

مصطفی قادری حاجت^۱، استادیار گروه جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
حسین امیرابراهیمی، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
مهدی نجفی، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
حیدرعلی فیضی، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
میلا دبرفی، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
کتایون آروان، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۲

دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۰

صص: ۸۲-۱۱۴

چکیده

در سیاست خارجی فعال و پویا شناخت صحیح و مبتنی بر رهیافت‌های علمی، رکنی غیر قابل بحث است، از این رو مسائل سیاست همسایگی جمهوری اسلامی ایران در محیطی با ویژگی‌های منحصر به فرد ژئواستراتژیک، ژئواکونومیک و ژئوکالچری، خارج از این چارچوب نخواهد بود. همسایگان ایران مشتمل بر ۱۵ کشور در حدود ۲۷۴۰۹ کیلومتر مربع وسعت، ۷۰۷ میلیون نفر جمعیت و ۳۲۳۸ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی است که نشان از ظرفیتی شگرف در صورت شناخت الزامات راهبردی مبتنی بر تعیین موقعیت اقدام است. چنین ظرفیتی، اهمیت سیاست همسایگی پویا و اثرگذار را برای کشورمان آشکار می‌سازد. در فضای پیرامونی ایران روسیه در شمال، ترکیه در غرب، عربستان در جنوب و پاکستان در شرق قابلیت بیشتری برای اثرگذاری بر تعاملات و مختصات روابط منطقه‌ای دارند. از این رو لازم است

1. M.ghaderihajat@modares.ac.ir

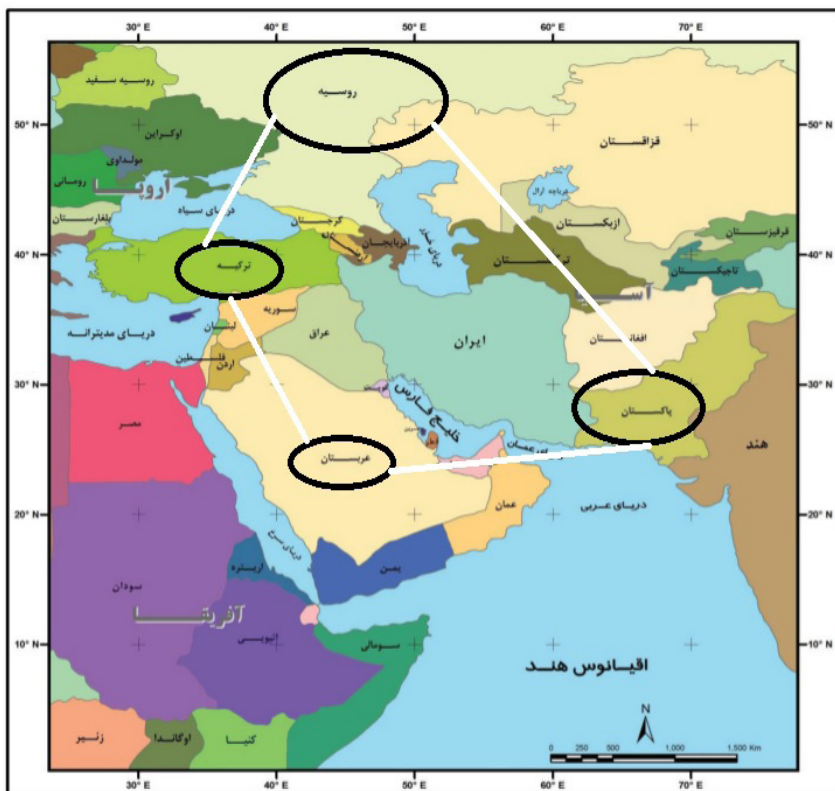
موقعیت اقدام ایران مبتنی بر نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصتها و تهدیدها متناسب با هر یک از بازیگران مورد بررسی قرار گیرد. این مقاله با رویکرد توصیفی-تحلیلی با بهره‌گیری از روش SWOT در پی شناخت نقاط ضعف، قوت، تهدیدها و فرصتهای ایران در مواجهه با قدرتهای اصلی منطقه و تعیین موقعیت اقدام راهبردی در راستای سیاست گذاری همسایگی بهینه است. یافته‌ها نشان می‌دهد متاثر از شرایط مختلف داخلی و خارجی و در وضعیت کنونی ایران در سپهر همسایگی خود و به ویژه در ارتباط با کشورهای اصلی منطقه بیشینه در موقعیت تدافعی است. کلمات کلیدی: ایران، همسایگان، سیاست همسایگی، موقعیت اقدام راهبردی، SWOT.

۱. مقدمه

احیای علاقه به منطقه‌گرایی به دهه ۱۹۹۰ میلادی بر می‌گردد و این علاقه که با فرایندهای همگرایی منطقه‌ای در آسیا، آفریقا و امریکا ایجاد شد نشانگر آن است که این پدیده محدود به اتحادیه اروپا نیست. ایران و چین و برزیل و روسیه، پرهمسایه‌ترین کشورهای دنیا به شمار می‌آیند. سیاست بین‌الملل از دیرباز ارتباط تنگاتنگی با جغرافیا و مرزهای جغرافیایی داشته است. از نظر تاریخی، روابط کشورهای همسایه اولین سطح و قدیمی‌ترین پایه شکل‌گیری روابط بین‌الملل بوده است. به بیان دیگر، همسایگان نخستین دروازه ورود یک کشور به جهان خارج هستند و سیاست خارجی کشورها از نقطه صفر مرزی آغاز می‌شود. در واقع، چه برای یک خانواده، چه برای یک کشور و چه برای گروه‌های اجتماعی بزرگتر، همسایه و همسایگی امری اجتناب‌ناپذیر است و همسایه اولین درجه و آغاز ضروری و ناگزیر نگاه به جهان خارج است (Noor Alivand, 2021:7). ایران، در همسایگی با پانزده کشور افغانستان، پاکستان، عراق، ترکیه، بحرین، عمان، کویت، قطر، امارات متحده عربی، عربستان سعودی، روسیه، آذربایجان، ترکمنستان، ارمنستان، قزاقستان قرار دارد. بنابراین، ایران، کشوری است پرهمسایه؛ با همسایگانی گونه‌گون و ناهممانند (Khalili, 2021:3). داشتن همسایگان متعدد و متنوع، برای یک کشور فرصتها و چالشهای توأمان به همراه دارد. تعریفی روشن و دقیق از سیاست همسایگی میتواند به مدیریت روابط با همسایگان سامان دهد و از تشتت و سردرگمی پیشگیری کند. ایران در غرب آسیا جزو معدود کشورهای جهان با این

تعداد همسایه متنوع و متکثر است. این تعداد همسایه با چنین تنوعی، سیاست و مدیریت منطقه ای کلان و سیاست همسایگی جزئی لازم دارد (Majidi, 2021: 2).

محدوده فضایی همسایگی ایران در قالب نقشه شماره یک به نمایش درآمده است.

نقشه ۱: ایران و همسایگان

ایران دارای ۱۶ استان مرزی می باشد که از میان آنها، ۹ استان تنها مرز زمینی (آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، خراسان رضوی، خراسان شمالی، کرمانشاه، کردستان، ایلام و خراسان جنوبی) دارند. ۳ استان مرز دریایی (مازندران، هرمزگان و بوشهر) دارند و ۴ استان هم هر دو مرز زمینی و دریایی (گیلان، گلستان، سیستان و بلوچستان و خوزستان) را دارا می باشند. ایران، با پانزده کشور، به صورت زمینی با هفت کشور و دریایی با هشت کشور همسایه است. از شرق یا پاکستان،

افغانستان و ترکمنستان، از شمال با روسیه، قزاقستان، جمهوری آذربایجان و ارمنستان، از غرب با ترکیه و عراق و از جنوب با کویت، عربستان، قطر، بحرین، امارات و عمان همسایه است. پهنه همسایگان و ایران مشتمل بر ۱۵ کشور در حدود ۲۷۴۰۹ کیلومتر مربع وسعت، ۷۰۷ میلیون نفر جمعیت و ۳۲۳۸ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی است (جدول شماره یک) که نشان از ظرفیتی شگرف در صورت شناخت الزامات راهبردی مبتنی بر تعیین موقعیت اقدام است.

جدول ۱: ایران و همسایگان

کشورها	جمعیت	مساحت	تولید ناخالص
روسیه	۱۴۵۹۰۰۰۰۰	۱۷۰۹۸۲۴۶	۴۸۳/۱
آذربایجان	۱۰۱۳۰۱۰۰	۸۶۶۰۰	۶۱/۴۲
ترکمنستان	۶۰۳۱۱۸۷	۴۹۱۲۱۰	۳۵/۴۷
قزاقستان	۱۸۷۵۵۰۰۰	۲۷۲۴۹۰۰	۸/۱۶۹
ارمنستان	۲۹۵۶۹۰۰	۲۹۷۴۳	۶۵/۱۲
ترکیه	۸۴۲۲۵۰۰۰	۷۸۵۳۴۷	۱/۷۲۰
عراق	۳۷۲۰۲۵۷۲	۴۳۷۰۷۲	۲/۱۶۷
کویت	۵۲۱۳۴۰۰	۱۷۸۱۸	۳۰۳
عربستان	۳۴۲۱۸۱۶۹	۲۱۴۹۶۹۰	۱/۷۰۰
قطر	۲۶۷۵۵۲۲	۱۱۵۸۶	۴/۱۴۶
بحرین	۱۴۵۰۸۱۴	۷۷۸	۷۲۳/۳۴
امارات	۸۱۰۶۰۰۰	۸۳۶۰۰	۲۸/۳۵۴
پاکستان	۲۲۸۹۳۵۱۴۵	۸۸۱۹۱۳	۷/۲۶۳
افغانستان	۳۲۸۹۰۱۷۱	۶۵۲۸۶۴	۸۱/۱۹
عمان	۵۱۰۶۶۲۶	۳۰۹۵۰۰	۳۷/۶۳
ایران	۸۳۵۶۰۱۶۲	۱۶۴۸۱۹۵	۷/۱۹۱
جمع کل	۷۰۷۳۵۶۷۶۸	۲۷۴۰۹۰۶۲	۲۷۶/۳۲۳۸

چنین تنوعی از همسایگان در محدوده پیرامونی ایران، که هر کدام بنا بر علایق و نگرانی های خود دارای کدهای ژئوپلیتیکی خاص خود می باشند. ضرورت شناخت مناسب موقعیت اقدام در سیاست خارجی را هویدا می سازد. شناخت موقعیت اقدام این امکان را فراهم می آورد که با تکیه بر نقاط ضعف و قدر، فرصت و تهدید به درک واقع بینانه ای از جایگاه کشور در سطح منطقه ای رسیده از پیگیری سیاست ها و راهبردهای غیر قابل اجرا پرهیز شود. گستره جغرافیایی زیاد ایران و موقعیت لولایی آن در محدوده جنوب غرب آسیا که پیوند دهنده، لولایی و ترانزیتی محدوده های ژئوپلیتیکی آسیای مرکزی، شبه قاره، خلیج فارس، قفقاز موقعیتی شگرف را برای ایران فراهم می کند که لازمه شناخت صحیح نحوه اقدام و تعامل با همسایگان در راستای حصول حداکثر منافع ملی است. این مقاله با این رهیافت و نگاه بنیادی در پی شناخت نقاط ضعف، نقاط قوت، فرصتها و تهدیدهای ایران با چهار همسایه اصلی روسیه در شمال، ترکیه در غرب، عربستان در جنوب و پاکستان در شرق است. با شناخت یاد شده در چارچوب روش SWOT موقعیت اقدام راهبردی ایران نسبت به همسایگان به صورت تک تک و در نهایت موقعیت اقدام راهبردی با توجه به وضعیت حاصله اقدام خواهد شد.

۲. مواد و روش

تجزیه و تحلیل راهبردی مرحله بسیار مهمی در فرآیند برنامه ریزی استراتژیک محسوب می شود. در این مرحله موقعیت سازمان بر حسب قوت ها و ضعف هایی که در محیط درونی خود دارد و فرصت ها و تهدیدهایی که در محیط بیرونی با آن مواجه است مورد ارزیابی قرار می گیرد. معمولاً برای تعیین موقعیت رقابتی از تکنیک SWOT استفاده می شود. بطور خلاصه SWOT یا آنچه به عنوان ماتریس SWOT یا ابزار تحلیل چهارگانه شناخته می شود: یک چارچوب تحلیلی است که برای ارزیابی موقعیت رقابتی استفاده می شود. به طور خاص نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها را شناسایی میکند. اساساً SWOT یکی از ابزارهای استراتژیک تطابق نقاط قوت و ضعف درون سازمانی با فرصتها و تهدیدهای بیرون سازمانی است، که از ابتدای کلمات Strength به معنای قوت، Weakness به معنای ضعف، Opportunity به معنای فرصت و Threat به معنای تهدید گرفته شده است.

آنالیز SWOT تحلیلی سیستماتیک برای شناسایی این عوامل و تدوین استراتژی که بهترین تطابق بین آنها را ایجاد می نماید، ارائه می دهد. از دیدگاه این مدل، یک استراتژی مناسب، قوتها و فرصتها را به حداکثر و ضعفها و تهدیدها را به حداقل ممکن می رساند. درخصوص برنامه ریزی فضایی، این روش نکات زیر را در بر می گیرد:

۱. تحلیل خارجی (سازمان، بخش یا منطقه) که تهدیدات عمده و فرصتهای ارئه شده از محیط بیرونی را مشخص می سازد.

۲. تحلیل داخلی (سازمان، بخش یا منطقه) که درواقع حسابرسی از منابع و یا تهیه فهرستی از نقاط قوت و نقاط ضعف در ارتباط با هریک از موضوعات استراتژیک می باشد. بنابراین این روش، همانطور که گفته شد، جهت انجام تحلیل وضعیت موجود و بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها بمنظور شناسایی مسائل استراتژیک و ارائه استراتژی های مناسب در بلند مدت برای یک ناحیه می باشد. این روش در متون مختلف برنامه ریزی بصورت های مختلف بکار برده شده و هرکدام مراحل متفاوتی را برای این روش بیان نموده اند. در این قسمت بطور اجمال به تشریح این مراحل پرداخته می شود:

- ✓ تحدید حدود و مشخص نمودن موضوع تحقیق،
- ✓ بیانیه ماموریت (ماموریت، اهداف و مقاصد)،
- ✓ تحلیل (SWOT) تحلیل محیط داخلی و محیط خارجی ناحیه،
- ✓ ماتریس تحلیلی SWOT،
- ✓ تعیین موقعیت اقدام راهبردی.

روش این پژوهش، توصیفی- تحلیلی است که بر مبنای مطالعات راهبردی انجام شد و به لحاظ هدف، از نوع مطالعات کاربردی به شمار می آید. جامعه آمار متشکل از محققان و تحلیل گران متخصص هر حوزه به شیوه گلوله برفی انجام شده است. تعداد کل جامعه آماری ۱۶ نفر می باشد، برای جمع آوری داده ها، از منابع کتابخانه ای، اسناد، پیشینه و نظرسنجی استفاده شد. ابزار جمع آوری داده ها، پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی آن توسط چند تن از استادان صاحب نظر و پایایی با استفاده روش آلفای کرونباخ (۰/۸۹) تایید شد. پرسشنامه برای روسیه شامل ۴۸ سوال، ترکیه شامل ۴۰ سوال، عربستان شامل ۸۲ سوال و پاکستان شامل ۴۷ سوال، در زمینه قوت ها، ضعف ها، فرصت ها و تهدیدات ایران و هر یک از کشورهای مورد اشاره در

روابط دو جانبه بود که در طیف لیکرت شش گزینه ای تهیه شد. در این مقاله یکی از مهمترین نقاط ضعف تکنیک سوات مورد توجه محققین واقع شد، تا کنون در این تکنیک و در وزن دهی در چارچوب طیف لیکرت به تهدید و ضعف نمرات ۱ و ۲ و به قوت و فرصت نمرات ۳ و ۴ داده می شد که درجه زیاد یا کم بودن تهدیدات و ضعفها کمتر محاسبه می شد از این رو در این پژوهش با اصلاح این نقیصه و در نظرگرفتن امتیاز منفی برای ضعف و تهدید و درجه شدت و ضعف آن هم در دامنه ۰ و ۴- به نوعی یک نوآوری تکنیکی دست پیدا کرده ایم.

۳. چارچوب نظری

۳-۱. سیاست همسایگی

در جهانی که امنیت ابعاد ظریفی پیدا کرده است ابهام در مفهوم همسایگی توجهات آکادمیک فزون تری را می طلبد. شاید، از این روست که در ادبیات جهانی و حتی ایران پس از انقلاب اسلامی، مفهوم و نظریه همسایگی به نحو فاحشی مسکوت مانده است (Tahaei and Mousavinia, 2003:162). به نظر می رسد متاثر از پویایی های بین المللی ضرورت پردازش سیاست همسایگی اجتناب ناپذیر است. دگرگونی در بحرانهای بین المللی و ظهور آشوب در نظم بین الملل؛ این بهترین عنوان برای توصیف وضعیت جهان کنونی ما است. در قرن بیستم، به هنگام بروز بحران، تلاش غایی بازیگران، به ویژه قدرتهای بزرگ آن بود که "بقاء دولت-ملت در فضای آنارشیک را از طریق اعاده نظم بین المللی" تامین کنند تا امنیت دولت حاصل شود. با پایان یافتن خوشبینی های اولیه لیبرال پس از فروپاشی شوروی و بهویژه پس از واقعه یازدهم سپتامبر، ۲۰۰۱ بحرانهای نوظهوری نظیر تغییرات اقلیمی، تروریسم جدید، جنگهای خشونت بار داخلی، مسائل مهاجرتی، جنایات سازمان یافته، بیماریهای فراگیر (نمونه امروزی آن: کرونا) پدید آمدند. این بحرانها در عمیقترین مستقیمترین شکل ممکن، بقاء انسانها (امنیت انسانی) را در معرض تهدید قرار دادند؛ تهدیدی که روابط بینالملل به دلیل تمرکز بر بقاء دولت، پاسخی برای آنها نداشته و ندارد.

آشوب در نظم بینالملل کنونی، علاوه بر بحرانهای نوظهور یاد شده، متاثر از وضعیت گذار در نظم بینالملل است. به این معنا که نظم دوقطبی جنگ سرد

خاتمه یافت، بدون اینکه نظم فراگیر جدیدی بجای آن مستقر و تثبیت شود. هر چند در دوره پساجنگ سرد، ایالات متحده آمریکا در دهه های ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰ تلاش کرد نوعی نظم هژمونیک تک قطبی را حاکم کند، ولی این پروژه ناتمام ماند. نتیجه این نظم سازی یکجانبه ناموفق، تداوم دوره گذار در عرصه سیاست جهانی بوده است؛ به این معنا که گرچه نوعی از توزیع/ بازتوزیع قدرت در سطح بینالملل دیده می شود، ولی این پیکربندی جدید قدرت هنوز تثبیت شده و ثبات آفرین نیست و از این رو گذار نظم بینالملل در وضعیتی آشوبناک همچنان ادامه دارد (Mousavi, 2020:15).

با وجود آنکه همسایه، عنصر سازنده منطقه در علم و صحنه روابط بین الملل است، در عین حال تفاوت اساسی با آن دارد: همسایگی حاوی تأکید بر اهمیت همسایه به عنوان واقعیتی جایگزین ناشدنی، در همان فردیت و یگانگی اش برای ما مطرح می شود، اما منطقه حاوی تصویری از کلیت است؛ منطقه هموار تصویری کلی است. بکه دولت نمی تواند با منطقه روابط سیاسی و غیره برقرار کند بلکه با همسایگان سایر دولتهای حاضر در یک منطقه می تواند به ایجاد رابطه پردازد (Mearsheimer, 2001:129). همسایگی بر ارزشمند دانستن کثرت و ضرورت اتکای بر آن متکی است. صورت سیاست خارجی این عبارت آن است که همسایگی مفهومی متعلق به واقعیت و عمل سیاست خارجی است (Bary, 2005:52). نظریه همسایگی، به عنوان محتوای سیاست خارجی یک دولت، جاری شدن قدرت و ظرفیت های فکری و فرهنگی اجتماع آن دولت در بیرون از حوزه آن است. فقط یک دولت پر ظرفیت از نظر تاریخ و فرهنگ می تواند معتقد به نظریه همسایگی و عامل به آن باشد (lin, 2010:58).

سیاست همسایگی به مثابه یک راهبرد دستکم به سه معنا به کار می رود. در معنای اول، سیاست همسایگی به نوعی از رویکرد در روابط خارجی یک کشور اشاره میکند که در آن کشورهای مجاور بر کشورهای دورتر برتری دارند. در معنای دوم که، به نوعی تحقق حداقلی

رویکرد همسایگی است، منظور از آن تقویت روابط دوجانبه با همسایگان است. معنای سوم سیاست همسایگی، بر ساختن روابط چندجانبه و شبکه های میان ایران همسایگان در حوزه های موضوعی گوناگون و در قالب نهادهای منطقه ای ساخت یافته یا غیرساختاری است. بدین ترتیب میتوان گفت که سیاست

همسایگی بهمثابه یک رویکرد دارای دو بعد دوجانبه و چندجانبه است. در بعد دوجانبه بر منافع، فرصتها، مسائل و گفتگوهای ایران و تکتک همسایگان آن مبتنی است و در بعد چندجانبه بر منافع فرصتها، مسائل، گفتگوهای چندجانبه و چارچوبهای موضوعی منطقه ای استوار است (Mir Mohammadi, 2021: 8)

۳-۲. برنامه ریزی راهبردی

به اعتقاد صاحب‌نظران، امروزه نقش مؤثر و بی بدیل مدیریت در تمام حوزه های زندگی بشر آشکار است. از این رو آلفرد مارشال معتقد است که اگر بر اثر یک واقعه تمامی ثروتها و امکانات جهان دستخوش نابودی شوند، اما مدیرانی شایسته در رأس امور باشند، دیری نخواهد پایید تا رونق و توسعه دوباره پدیدار شود (Rahmani and Nasrabadi, 2007). رخدادهای چند دهه گذشته همراه با نیازهای جدید ایجاد شده در این سالها، به این صورت هستند که با تکیه صرف بر برنامه های متداول و غیر منعطف، نمی توان با این رخدادهای و نیازها مقابله و همگامی کرد؛ از این رو، از سه دهه قبل، توجه مدیران اجرایی و صاحب‌نظران به مدیریت و برنامه ریزی راهبردی جلب شده است (SeifPanahi et al., 2011: 94-95). مدل‌های زیادی برای برنامه‌ریزی راهبردی وجود دارند که سازمانها براساس شرایط و مقتضیات خود از آنها استفاده می کنند. به طور کلی، در رابطه با فرایند برنامه‌ریزی راهبردی، مدل‌های مختلفی ارائه شده اند که با توجه به اندازه سازمانها و دولتی و غیرانتفاعی بودن آنها قابل بررسی هستند. با مقایسه مدل‌های مختلف برنامه‌ریزی راهبردی، صرف‌نظر از تفاوت‌های ظاهری و جزئی آنها می توان ادعا کرد که همه این مدلها به‌نوعی شامل مراحل سه گانه تعیین مأموریت سازمان، تجزیه و تحلیل محیط خارجی و داخلی و نیز تعیین راهبردهای سازمان هستند و همگی موضوعاتی مانند بررسی وضعیت موجود سازمان، بررسی اهداف و راهبردهای کنونی و تجزیه و تحلیل شرایط بیرونی و درونی سازمان را که همان تحلیل سوات است را مدنظر قرار داده اند. در فرایند برنامه ریزی راهبردی در مدلها، قوتها و ضعفهای داخلی و نیز فرصتها و تهدیدهای بیرونی سازمان شناسایی می شوند و با توجه به مأموریت سازمان، اهداف بلندمدت برای آن تدوین می شوند. همچنین، برای دستیابی به این اهداف، از بین گزینه های راهبردی، راهبردهایی انتخاب می شوند که با تکیه بر قوتها و بهره گیری از

فرصتها، ضعفها را از بین ببرند و از تهدیدها پرهیز شود تا در صورت اجرای درست باعث موفقیت سازمان شوند (David, 2014: 10). این مدلها توجه ویژه ای به محیط داخلی و خارجی سازمان دارند و با شناسایی نقاط قوت و نقاط ضعف، فرصتها و تهدیدها سعی در برنامه ریزی برای دستیابی به اهداف بلندمدت دارند؛ برایناساس، مدیریت راهبردی فرایندی است که از طریق آن، سازمانها محیط داخلی و خارجی خود را تحلیل می کنند و از آن شناخت کسب می کنند. علاوه براین، مسیر راهبردی خود را پایه گذاری می کنند و راهبردهایی را خلق می کنند که به آنها در رسیدن به اهداف تعیین شده کمک می کنند. سرعت، انعطاف پذیری، یادگیری مستمر و انطباق پذیری، از جمله قواعد جدید موفقیت سازمانها به شمار می آیند. در این شرایط، تدوین یک راهبرد متمایز امری ضروری محسوب می شود؛ اما، باید به خاطر داشت که هنگامی تدوین راهبرد مزیت رقابتی به ارمغان می آورد که به درستی به اجرا درآید. سازمان هنگامی موفق خواهد شد که از بینش درست و سرعت لازم برای طراحی راهبرد و اجرای آن برخوردار باشد (Najafi et al., 2017: 96). در همین راستا، هر کشوری برحسب شرایط محیط درونی و بیرونی خود و با استفاده از فرایند برنامه ریزی راهبردی برای رویارویی با این تحولات و دستیابی به اهداف خود بایستی برنامه ریزی نماید.

۴. یافته ها

براساس یافته های پژوهش، فهرست اولیه نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصتها و تهدیدهای ایران و همسایگان، با استفاده از داده ای حاصل از پرسشنامه باز و پرسشنامه بسته، پاسخ مربوط به اهمیت هریک از عوامل مربوط به محیط درونی و بیرونی به دست آمد که این داده ها در جلسات شورای راهبردی، بازنگری شدند و فهرست اولیه استخراج شد. در این جلسات، بعضی از گویه ها حذف یا تعدیل شدند و برخی گویه ها به فهرست اضافه گردیدند. در این بخش فهرست نقاط قوت و ضعف و فرصتها و تهدیدهای ایران نسبت به همسایگان آورده می شود. سپس، فهرست نهایی عوامل داخلی تأثیرگذار بر مناسبات ایران و همسایگان، در قالب جداول قوت و ضعف تعیین شد. در جدولهای شماره دو الی جدول شماره ۹، فهرست قوتها و ضعفهای ایران در مناسبات با همسایگان در شرایط کنونی نشان داده شده است.

۴-۱. نقاط قوت و ضعف ایران نسبت به همسایگان

۴-۱-۱. روسیه

روسیه همسایه شمالی ایران و یکی از قدرتهای جهان امروز شاید به نوعی مهمترین همسایه ایران تلقی شود و در چارچوب برنامه ریزی راهبردی نقاط قوت ایران نسبت به روسیه را می توان در قالب جدول شماره دو به نمایش گذاشت.

جدول ۲: نقاط قوت روابط ایران و روسیه

S1	برقراری فضای ژئوپلیتیک و ژئواکوتومیک جدید در آسیای مرکزی بعد از فروپاشی شوروی
S2	تقدم قوی مشارکت نسبت به الگوی رقابت از جانبی ایران و روسیه به جهت منافع مشترک
S3	ننش غیر قابل انکار و ایران در حفظ صلح و ثبات در منطقه
S4	موقعیت استراتژیک ایران در منطقه
S5	همکاری راهبردی راه آهن ایران و روسیه
S6	همکاری در زمینه حمل و نقل مواد هسته ای بین سازمان انرژی اتمی ایران و شرکت دوستی انرژی اتمی روسیه
S7	همکاری با اتاق بازرگانی ایران و بنیاد روس گرا کانگرس در زمینه گسترش روابط تجاری
S8	همکاری و قرار دارد پروژه برقی کردن خط ریلی گرمسار_اینچه برون و ارسال تجهیزات
S9	همکاری آموزشی و فرهنگی در کشور و توافق برای آموزش زبان روسی در دانشگاه های ایران
S10	امکان برقراری قرارداد برای سفر بدون ویزا اتباع در کشور به تهران و مسکو
S11	حمایت روسیه از عضویت ایران در سازمان شانگهای
S12	همکاری ایان و روسیه در مسئله سوریه و مبارزه با تروریسم
S13	علاقه مندی مسکو به همکاری با ایران در حوزه های منطقه ای و بین المللی
S14	علاقه روسیه به وجود یک حکومت مرکزی قدرتمند و غیر دشمن و نه لزوما متحد با روسیه در ایران
S15	نگاه اقتصادی روسیه به عنوان بازار فروش سلاح و کالا
S16	مقاومت روسیه در قطعنامه چهارم علیه ایران و در پی آن حالت غیر تحریمی این قطعنامه
S17	وجود کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز به عنوان حائل میان ایران و روسیه و برخورداری از منابع مهم انرژی و کنترل برکریدور شرق_غرب

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره ی روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی و فرهنگی) نه مورد، گزاره ی ژئواستراتژی و نظامی، چهار مورد، گزاره ی ژئواکونومی و اقتصادی، دو مورد و گزاره ی ژئوکالچر و فرهنگی دو مورد بیان شده است. نکته ی قابل توجه در نقاط قوت ایران و روسیه، گزاره ی روابط ژئوپلیتیکی پر رنگ تر نمایان می شود. علاوه بر نقاط قوت نقاط ضعف نیز بایستی مورد توجه قرار گیرد. نقاط ضعف ایران نسبت به روسیه در قالب جدول شماره سه به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۳: نقاط ضعف روابط ایران و روسیه

W1	ضعف در رایزنی ها درباره مسئله رژیم حقوقی دریای خزر
W2	وسعت سرزمینی روسیه و احساس تهدید و دائمی این کشور از سوی همسایگان
W3	نگاه امنیتی دولتمردان ایران به روسیه و انتظار حمایت همه جانبه این کشور به نفع ایران
W4	بی اعتمادی تاریخی به روس ها به واسطه تصرف قسمت هایی از ایران
W5	روابط ایران با روسیه در حوزه انرژی و دادن فرصت یکه تازی به روسیه به خاطر ملاحظات بین المللی
W6	ملحظات سیاسی ایران نسبت به روسیه و به دنبال آن جلوگیری از گسترش روابط ایران با اروپا
W7	عذک وجود ظرفیت ها و بسترهای لازم جهت برقراری اتحاد عمیق و استراتژیک میان ایران و روسیه
W8	وجود حوزه های مشترک و اختلاف زا در زمینه منافع ملی ایران و روسیه
W9	ناکار آمدی ایران در جذب سرمایه گذار خارجی روسی علی رغم علاقه روس ها

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره ی روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی و فرهنگی) چهار مورد، گزاره ی ژئواستراتژی و نظامی، دو مورد، گزاره ی ژئواکونومی و اقتصادی، دو مورد و گزاره ی ژئوکالچر و فرهنگی یک مورد بیان شده است. نکته ی قابل توجه در نقاط ضعف ایران و روسیه، گزاره ی روابط ژئوپلیتیکی پر رنگ تر نمایان می شود.

۴-۱-۲. ترکیه

کشور ترکیه به عنوان یک کشور مسلمان، عضو ناتو دارای ظرفیت بالای منطقه گرایی یکی دیگر از همسایگان ایران است که به عنوان دروازه اروپایی ایران جایگاه ویژه ای در محاسبات راهبردی می تواند داشته باشد. نقاط قوت ایران نسبت به ترکیه در قالب جدول شماره چهار به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۴: نقاط قوت روابط ایران و ترکیه

S1	موقعیت جغرافیایی و ترانزیتی ایران برای دسترسی به خلیج فارس و آبهای آزاد از طریق دریای عمان
S2	موقعیت حائل سرزمین ایران بین کشورهای حوزه اکو (ترکیه، افغانستان، پاکستان و کشورهای آسیای میانه)
S3	نفوذ ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژی ایران در شرق مدیترانه عراق، سوریه، لبنان (قلمرو شیعی)
S4	آمادگی نظامی کشور ایران و پیشرفتهای تکنولوژی نظامی و تسلیحاتی از جمله صنایع موشکی
S5	نیاز ترکیه به ایران در همکاری امنیتی و مرزی در بحث کرد ها، تروریستهای مرزی پ.ک.ک و پژاک
S6	دسترسی و علاقمند بودن کشورهای ارمنستان، عراق، سوریه و لبنان به گسترش روابط سیاسی، اقتصادی با ایران
S7	وجود ذخایر انرژی نفت و گاز ایران و واردات بخشی از انرژی مورد نیاز ترکیه از ایران
S8	وجود ذخایر معدنی ایران و تامین کالاهای صنعتی ترکیه از ایران (سیمان و آهن، فولاد و آلومینیوم و مس)
S9	برخورداری ایران از سرمایه اجتماعی جوان و تحصیل کرده و رشد علمی ایران (نانو تکنولوژی، دانش هسته ای و..)
S10	نفوذ فرهنگی ایران در بین شیعیان و علویان ترکیه

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره موقعیت جغرافیایی و سرزمینی خاص ایران دو مورد، گزاره ژئواستراتژی و نظامی ایران سه مورد، گزاره روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) یک مورد، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی دو مورد، گزاره علمی و فناوریانه یک مورد، گزاره ژئوکالچر و فرهنگی یک مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط قوت روابط ایران و ترکیه؛ گزاره ژئواستراتژی و نظامی از بقیه گزاره ها پررنگ تر نمایان می شود. علاوه بر نقاط قوت نقاط ضعف نیز بایستی مورد توجه قرار گیرد. نقاط ضعف

ایران نسبت به ترکیه در قالب جدول شماره پنج به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۵: نقاط ضعف روابط ایران و ترکیه

ضعیف بودن در روابط دیپلماسی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ایران با ترکیه	W1
ضعیف بودن روابط دیپلماسی سیاسی، اقتصادی ایران با کشورهای همسایه و حاشیه خلیج فارس	W2
ضعیف بودن روابط دیپلماسی سیاسی، اقتصادی ایران با کشورهای قفقاز و آسیای میانه	W3
تحریم های اقتصادی علیه ایران و چالشها و مشکلات اقتصادی ایران	W4
مشکلات تولیدات داخلی و ضعف در میزان تولید ناخالص داخلی (GDP) ایران نسبت به ظرفیتهای کشور	W5
علاقه مردم ایران به سرمایه گذاری در املاک و سایر موارد تجاری در ترکیه در سالهای اخیر	W6
علاقه و استقبال مردم ایران از پوشاک و محصولات وکالا های وارداتی ترکیه	W7
عدم موفقیت کافی ایران در جذب سرمایه گذار و همچنین جذب توریسم و گردشگر از ترکیه	W8
افزایش مسافرت ایرانی ها به ترکیه و مسافرت سالانه بیش از دو میلیون نفر ایرانی به کشور ترکیه	W9
افزایش مهاجرت تحصیلی جوانان ایران در دانشگاههای ترکیه بخصوص در رشته های پزشکی	W10
افزایش علاقه خانواده های ایرانی به برنامه های شبکه های ماهواره ای ترکیه و سریالهای این کشور در سالهای اخیر	W11

طبق گزاره های جدول فوق روابط ژئوپلیتیکی ایران (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) سه مورد، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی چهار مورد، گزاره های اقتصادی- فرهنگی (ژئواکونومی، ژئوکالچر) سه مورد، گزاره فرهنگی و ژئوکالچر یک مورد، بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط ضعف ایران و ترکیه، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی، پررنگ تر نمایان می شود.

۴-۱-۳. عربستان

عربستان به عنوان قبله مسلمانان جهان و یکی از رهبران پر نفوذ و قدرتمند جهان عرب در ضلع جنوبی کشور بازیگر پرتوانی محسوب می شود. پتانسیل رهبری و همچنین اثر گذاری در ضلع جنوبی ایران این کشور را به مهمترین همسایه ایران تبدیل کرده است. نقاط قوت ایران نسبت به عربستان در قالب جدول شماره شش به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۶: نقاط قوت روابط ایران و عربستان

S1	دستیابی به تکنولوژیهای پیشرفته نظامی
S2	ارتباط ژئوپلیتیکی به خلیج فارس و دریای عمان
S3	استفاده از قدرت نرم توام با قدرت سخت
S4	افزایش قدرت نرم ایران
S5	جایگزینی دیپلماسی به جای تهدید و زور
S6	رفع سایه جنگ با توافقنامه برجام
S7	افزایش اعتماد به نفس در دستگاه سیاست خارجی
S8	توانمندی موشکی
S9	توانمندی سایبری
S10	توانمندی‌های دریایی و حفاظتی
S11	توانمندی نیروی انسانی ماهر در بهره‌گیری تجهیزات پیشرفته
S12	تلاش روبه پیشرفت تنوع بخشی به اقتصاد خود و عدم وابستگی تقریباً کامل به واردات نظامی
S13	سابقه علمی و آموزشی
S14	برخوردراری از تمدن کهن ایرانی
S15	افزایش تولید نفت، گاز و پتروشیمی
S16	وجود عناصر و جریانهای همگرا و معتقد به نظام جمهوری اسلامی ایران در میان قومیتها

طبق گزاره‌های جدول فوق، گزاره موقعیت جغرافیایی و سرزمینی خاص ایران یک مورد، گزاره نظامی ایران دو مورد، گزاره روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) یک مورد، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی دو مورد، گزاره علمی و فناورانه دو مورد، گزاره فرهنگی یک مورد و گزاره استفاده از قدرت نرم و سایبری هفت مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط قوت روابط ایران و عربستان؛ گزاره استفاده از قدرت نرم و سایبری از بقیه گزاره‌ها پررنگ تر نمایان می‌شود. علاوه بر نقاط قوت نقاط ضعف نیز بایستی مورد توجه قرار گیرد. نقاط ضعف ایران نسبت به عربستان در قالب جدول شماره هفت به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۷: نقاط ضعف روابط ایران و عربستان

نرخ بیکاری بالا نسبت به کشورهای پیرامونی	W1
عدم انسجام استراتژیک و دوقطبی شدن محیط سیاسی	W2
عدم استفاده بموقع از فرصت های به وجود آمده	W3
هدر رفتن میلیاردها دلار سرمایه ایران	W4
عدم وحدت رویه در سیاست منطقه ای و بین المللی ایران	W5
متفاوت بودن سیاست های اعلامی و اعمالی ایران در منطقه و جهان	W6
ساختارهای اقتصادی نیازمند اصلاح	W7
شکاف ها و گسل های قومیتی	W8
مشکلات سیاسی و اقتصادی	W9
تکثر نهادهای تصمیم گیر موازی	W10
مشکلات اقتصادی ناشی از عدم ارتباط با جامعه جهانی	W11
نرخ رشد تولید ناخالص داخلی پایین	W12
کاهش ارزش مداوم پول ملی	W13
ضعف زیرساختهای جذب سرمایه گذاری بین المللی	W14
کسری بودجه نهادینه شده	W15

طبق گزاره های جدول فوق، روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) هفت مورد، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی چهار مورد، گزاره های اقتصادی- فرهنگی (ژئواکونومی، ژئوکالچر) دو مورد، گزاره فرهنگی و ژئوکالچر دو مورد، بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط ضعف ایران و عربستان، گزاره ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) پررنگ تر نمایان می شود.

۴-۱-۴. پاکستان

پاکستان به عنوان دومین کشور پرجمعیت مسلمان و پنجمین کشور پر جمعیت جهان با یک مرز طولانی با ایران یکی از مهمترین همسایگان ایران و پیوند دهنده ایران به قلمر تمدنی شبه قاره است. نقاط قوت ایران نسبت به پاکستان در قالب جدول شماره هشت به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۸: نقاط قوت روابط ایران و پاکستان

S1	ایجاد بستر دفاعی و امنیتی مناسب برای ایران در قبال تهدید احتمالی پاکستان با بودن گستگی فضایی و جغرافیایی بین دو کشور
S2	امکان، داشتن نقش پایگاهی بندر چابهار ایران برای هندوستان در صورت وقوع درگیری احتمالی هند و پاکستان
S3	سرمایه گذاری و توسعه بندر چابهار توسط هندوستان به جهت تجارت با کشور های آسیای میانه و افغانستان بدون نیاز به حمل کالاهای خود از خاک پاکستان
S4	حمایت اقوام افغانستانی چون هزاره، قزلباش و تاجیک از ایران در رقابت ژئوپلیتیکی ایران با پاکستان بر سر نفوذ در افغانستان
S5	روابط مثبت فرهنگی و تاریخی ایران با هندوستان به عنوان رقیب تاریخی پاکستان
S6	ساخته شدن مسجد مکی به عنوان بزرگترین مسجد اهل سنت جهان در زاهدان و یکی از پایگاه های علوم دینی و حوزوی سنی های حنفی

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره ژئواستراتژی و نظامی ایران دو مورد، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی یک مورد، گزاره ژئوکالچر و فرهنگی سه مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط قوت روابط ایران و پاکستان؛ گزاره ژئوکالچر از بقیه گزاره ها پررنگ تر نمایان می شود. در کنار نقاط قوت لازم است نقاط ضعف نیز دیده شود. نقاط ضعف ایران نسبت به پاکستان در قالب جدول شماره نه به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۹: نقاط قوت روابط ایران و پاکستان

W1	تنش ایدئولوژیک ایران با عربستان به عنوان متحد اصلی منطقه ای پاکستان
W2	قرار گرفتن ایران در موضع ضعف نسبت به پاکستان در موضوع اغغانستان با به قدرت رسیدن طالبان
W3	وابستگی مرز های دریایی ایران و عمان به توافق ایران و پاکستان بر سر تعیین خط مبدا در خلیج گواتر
W4	نداشتن متحد ژئوپلیتیکی مذهبی قدرتمندی در همسایگی
W5	انزوای ژئوپلیتیکی ایران و تحریم های بین المللی علیه ایران
W6	داشتن رقبای جدی مثل ترکمنستان، قطر، عمان در بحث صادرات انرژی به پاکستان
W7	عدم توسعه یافتگی و محرومیت شدید مناطق و شهر های مرزی ایران با پاکستان

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) پنج مورد، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی دو مورد، نکته قابل توجه در نقات ضعف روابط ایران و پاکستان؛ گزاره روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) از بقیه گزاره ها پررنگ تر نمایان می شود.

۲-۴. فرصتها و تهدیدهای ایران نسبت به همسایگان

در بحث برنامه ریزی راهبردی علاوه بر محیط داخلی بایستی محیط بیرونی را هم در نظر گرفت که در این راستا توجه به فرصتها و تهدیدات مهمترین اقدام تلقی می شود. فهرست نهایی عوامل خارجی تأثیرگذار در مناسبات ایران و همسایگان به همین منظور استخراج شده است. فرصتها و تهدیدات ایران و همسایگان در قالب جداول ده الی هفده بیان شده است.

۱-۲-۴. روسیه

فرصتهای ایران نسبت به روسیه در قالب جدول شماره نه به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱۰: نقاط فرصت روابط ایران و روسیه

O1	سیاست عمل گرایه و پرهیز از اقدامات خلل آمیز در دستیابی روسیه به منافع
O2	توسعه همکاری دوجانبه ایران و روسیه در زمینه نظامی
O3	برخوردراری ایران از ظرفیت خوب جمعیتی به عنوان بازار بزرگ خاورمیانه
O4	توسعه همکاری ایران و روسیه در زمینه گرانت
O5	تکمیل خط ترانزیت شمال- جنوب و اتصال سکو به بندرعباس
O6	تقویت سرمایه گذاری در بخش انرژی و ساخت نیروگاه برق در منطقه خلیج فارس
O7	تقویت همکاری در زمینه ساهت هواپیما و افزایش صادرات هواپیماهای روسی مانند سوخو به ایران
O8	افزایش همکاری برای ممانعت از تغییر مرز در سوریه و برقراری آتش بس در این کشور از طریق مثلث ایران روسیه و ترکیه
O9	تقویت روابط اقتصادی ایران با روسیه و به دنبال آن افزایش روابط سیاسی
O10	عدم حضور نیروهای خارجی در خزر و ثبات این منطقه برای ایران و روسیه
O11	تشدید تقابل روسیه و غرب و گردش نگاه روسیه به شرق و جنوب
O12	توسعه حوزه گردشگری میان ایران و روسیه
O13	تقویت سطح همکاری استرژیک در روابط ایران و روسیه بعد از ورود روسیه به سوریه

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره ی روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی و فرهنگی)، پنج مورد، گزاره ی ژئواکونومی و اقتصادی، پنج مورد، گزاره ی ژئواستراتژی و نظامی دو مورد و گزاره ی ژئوکالچر و فرهنگی یک مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط فرصت ایران و روسیه گزاره ی روابط ژئوپلیتیکی و گزاره ی ژئواکونومی و اقتصادی پر رنگ تر نمایان شده اند. نقاط تهدید ایران نسبت به روسیه در قالب جدول شماره یازده به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱۱: نقاط تهدید روابط ایران و روسیه

T1	امکان ایجاد حالت رقابت به تقابل به سبب برخورد منافع مشترک و اختلاف زا میان ایران و روسیه
T2	موقعیت ژئوپولیتیکی و نقش آفرینی روسیه به عنوان یک بازیگر امنیتی
T3	رقابت شدید ایران و روسیه در زمینه بازارهای مصرف ترانزیت انرژی
T4	اجبار روسیه به برقراری روابط محدود با ایران به دلیل تحریم های غرب
T5	روابط رو به افزایش روسیه و اسرائیل در تمام ابعاد
T6	پیاده سازی سطیره سیاسی، اقتصادی و فرهنگی دوره شوروی در منطقه از جانب روسیه
T7	استفاده روسیه از تنش میان ایران و آمریکا به نفع خود
T8	تهدید دسترسی حضور ایران در بازار گاز اروپا از جانب روسیه و به دنبال آن تضعیف موقعیت و جایگاه روسیه در اروپا
T9	امکان برقراری روابط گسترده تجاری و بازرگانی روسیه با اروپا و کاهش مرادوات اقتصادی و بازرگانی این کشور با ایران

طبق گزاره های گزارش شده در این جدول، گزاره ی روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی و فرهنگی)، شش مورد و گزاره ی ژئواکونومی و اقتصادی سه مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط تهدید روابط ایران و روسیه، گزاره ی روابط ژئوپلیتیکی پر رنگ تر نمایان می شود.

۴-۲-۲. ترکیه

فرصتهای ایران نسبت به ترکیه در قالب جدول شماره دوازده به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱۲: نقاط فرصت روابط ایران و ترکیه

O1	تقویت روابط ژئوپلیتیکی و دیپلماتیکی ایران با کشور ترکیه
O2	تقویت روابط سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی ایران با کشورهای قفقاز و آسیای میانه
O3	تقویت روابط سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی ایران با کشورهای حاشیه خلیج فارس
O4	نیاز بازار ترکیه به انرژی، کالاهای معدنی ایران (بنزین، گازوئیل، سیمان و فلزات ...)
O5	احیا و فعال نمودن سازمان همکاری اقتصادی اگو در منطقه با محوریت ایران
O6	امکان سرمایه گذاری های مشترک با ترکیه در بخش حمل و نقل، ترانزیت ریلی، جاده ای و هوایی.
O7	امکان جذب سرمایه گذاران ترکیه در ایران
O8	امکان جذب گردشگران ترکیه در ایران
O9	نفوذ فرهنگی ایران بین شیعیان و علویان ترکیه
O10	نفوذ تمدنی ایران بین کردهای ترکیه

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی) سه مورد، گزاره های ژئواکونومی و اقتصادی، چهار مورد، گزاره اقتصادی، فرهنگی (ژئواکونومی، ژئوکالچر) یک مورد، و گزاره فرهنگی و ژئوکالچر، دو مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در بحث نقاط فرصت ایران و ترکیه، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی، پررنگ تر نمایان می شود. تهدیدات ایران نسبت به ترکیه در قالب جدول شماره سیزده به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱۳: نقاط تهدید روابط ایران و ترکیه

T1	روابط سیاسی و ژئواستراتژیک (نظامی) ترکیه با ایالات متحده و اسرائیل
T2	عضویت ترکیه در پیمان ناتو و استقرار موشک های نظامی ناتو در خاک ترکیه
T3	نا امنی های مرزی ایران و ترکیه به علت تحركات گروه های .پ.ک.ک و پژاک
T4	رویکرد ضد محور مقاومت ترکیه و بازیگری ژئوپلیتیکی ترکیه در تحولات سوریه و روابط با داعش
T5	بازیگری و نفوذ ژئوپلیتیکی، ژئواکونومی، ژئواستراتژیک، ترکیه در قفقاز و آسیای مرکزی
T6	روابط و نفوذ ژئوپلیتیکی و ژئواکونومی ترکیه در کشورهای حاشیه خلیج فارس
T7	هیدروژمونی ترکیه در منطقه و کاهش میزان آب ورودی از رودخانه هایی که از ترکیه سرچشمه میگیرند
T8	قاچاق و سرازیر شدن مواد سوختی یارانه ای، کالاهای ارزان قیمت یارانه ای از ایران به ترکیه
T9	قاچاق اجناس و کالاهای خارجی و پوشاک از ترکیه به ایران
T10	نفوذ قدرت نرم ترکیه و اشاعه ایدئولوژی پان ترکیسم در منطقه قفقاز و آسیای مرکزی.

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره ژئواستراتژی و نظامی چهار مورد، گزاره ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی) دو مورد، گزاره هیدروپلیتیک یک مورد، گزاره ژئوآکونومی و اقتصادی دو مورد، گزاره ژئوکالچر و فرهنگی یک مورد، بیان شده است. نکته قابل توجه در بحث نقاط تهدید روابط ایران و ترکیه، گزاره ژئواستراتژی و نظامی پررنگ تر نمایان می شود.

۴-۲-۳. عربستان

فرصتهای ایران نسبت به عربستان در قالب جدول شماره چهارده به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱۴: نقاط فرصت روابط ایران و عربستان

01	قدرت یابی شیعیان در عراق
02	ارزشهای فرهنگی و اجتماعی و ایدئولوژی اسلام شیعی در بین اهل تشیع
03	مبارزه با اسلام گرایی افراطی و تروریسم، افراط گرایی مذهبی و شیعه ستیزی
04	بنیه نظامی قوی
05	برخورداری از دانش انرژی هسته ای
06	انسجام مذهبی و اسلام سیاسی
07	نفوذ منطقه ای
08	برخورداری از نیروهای نیابتی فعال
09	خروج آمریکا از منطقه
010	ائتلاف دولت شیعی ایران و عراق
011	تغییرات در هرم قدرت در عربستان
012	رقابتهای دوره ای عربستان با اعضای شورای همکاری خلیج فارس
013	عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای
014	اعتراضات شیعیان در شرق عربستان بخصوص نواحی شهر قطیف
015	ارتقای همکاری های اقتصادی با چین
016	ضعف مشروعیت سیاسی نظام حاکمیتی عربستان
017	تهدیدات نسبت به بستن تنگه هرمز
018	نوسان قیمت نفت و احتمال کاهش توان دولت در خرید نظامی

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، نظامی) ده مورد، گزاره های ژئواکونومی و اقتصادی، سه مورد، گزاره اقتصادی، فرهنگی (ژئواکونومی، ژئوکالچر) سه مورد، و گزاره فرهنگی و ژئوکالچر، دو مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در بحث نقاط فرصت ایران و عربستان، گزاره ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، نظامی)، پررنگ تر نمایان می شود. تهدیدات ایران نسبت به عربستان در قالب جدول شماره پانزده به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱۵: نقاط تهدید روابط ایران و عربستان

T1	پیمان ابراهیم وعادی سازی روابط با اسرائیل
T2	اتکا به ائتلاف های رسمی و غیر رسمی در موضوع دفاع ملی
T3	استفاده از قدرت نرم افزاری (ایجاد شبکه های ماهواره ای و ایجاد فضای مجازی)
T4	وهابیت، شیعه ستیزی، حمایت از تروریسم، افراط گرایی مذهبی
T5	دخالت در کشورهای منطقه
T6	داعیه داری ام القرائی جهان اسلام
T7	سازمان دهنده جوامع عربی
T8	برخورداری عربستان از چتر حمایتی
T9	بزرگترین تولید کننده نفت در جهان
T10	جذب دانشجویان و طلاب بین المللی در دانشگاهها و مراکز دینی خود
T11	تبلیغ اندیشه های وهابیت توسط اساتید سایر کشورها در مقابل دریافت پول از عربستان
T12	استفاده از ارزشهای سیاسی (ام القرائی، وهابیت، عربیت، خادم الحرمین الشریفین و شیعه ستیزی)
T13	بهره برداری از احساسات عربی - اسلامی اعراب
T14	ترویج اسلام مگرایی افراطی و تروریسم
T15	هزینه های مالی قوی در پشتیبانی از فعالیتهای دیپلماتیک
T16	سازمان بین المللی رابطه العالم الاسلامی در خصوص تبلیغ فرقه وهابیت (شامل کنفرانس عمومی اسلامی، شورای عالی، شورای عالی جهانی مساجد، مجمع فقه اسلامی، سازمان جهانی کتاب و سنت، سازمان بین المللی دانش پژوهان مسلمان و سازمان بین المللی امداد اسلامی) میباشد

رسانه ها (شبکه های ماهواره ای، گروه رسانه ای ام. بی. سی (MBC (Middle East Company Broadcasting))، شبکه العربیه، شبکه ای. آر. تی (ART (Arab Radio and Network Television))، شرکت روتانا، شبکه الاخباریه	T17
عضویت در مجامع و سازمانهای منطقه ای و بین المللی (شورای همکاری خلیج فارس، اتحادیه عرب)	T18
عربستان ثروتمندترین کشور منطقه	T19
اختلافات مرزی و ادعای سرزمینی	T20
نفوذ منطقه ای	T21
قدرت گیری احتمالی ائتلاف سنی در عراق	T22
قدرت گیری احتمالی ائتلاف در لبنان و تحکیم موضع عربستان	T23
تسلط عربستان بر تنگه استراتژیک باب المندب	T24
نفوذ در سازمان اوپک و همراهی با نظر عربستان سعودی	T25
توسعه قراردادهای نظامی و تسلیحاتی با واشنگتن	T26
ائتلاف سازی در سطوح منطقه ای و بین المللی بر علیه ایران	T27
راهبرد ایران هراسی و غیریت سازی مستمر	T28
روابط نزدیک و مثبت با قدرتهای بزرگ جهانی شامل ایالات متحده، بریتانیا و فرانسه	T29
تسلیمات مدرن و تقویت نیروی نظامی به ویژه نیروی هوایی	T30
امکان نقش آفرینی هژمونیک در جهان عرب	T31
دارا بودن بالاترین جایگاه بعد از رژیم صهیونیستی در سیاست های منطقه ای آمریکا	T32
حجم عظیم صادرات نفت و پتروشیمی	T33
سرمایه گذاری های داخلی و خارجی و شرکت های بین المللی	T34
دسترسی آسان به علم، تکنولوژی	T35
قدرت نفوذ در سطوح منطقه ای و بین المللی	T36

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره ژئواستراتژی و نظامی نه مورد، گزاره ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) یازده مورد، گزاره ژئواکونومی و اقتصادی هفت مورد، گزاره ژئوکالچر و فرهنگی نه مورد، بیان شده است. نکته قابل توجه در بحث نقاط تهدید روابط ایران و عربستان، گزاره ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) پررنگ تر نمایان می شود.

۴-۲-۴. پاکستان

فرصتهای ایران نسبت به پاکستان در قالب جدول شماره شانزده به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱۶: نقاط فرصت روابط ایران و پاکستان

رقابت و درگیری های ژئوپلیتیکی پاکستان در شبه قاره هند	O1
عضویت ایران و پاکستان در سازمان همکاری کشور های اسلامی	O2
عضویت ایران و پاکستان در سازمان اقتصادی، امنیتی، سیاسی شانگهای	O3
عدم ورود پاکستان به هیچ ائتلاف ضد ایرانی	O4
امنیت تاریخی مرز های جنوب شرقی ایران	O5
انطباق جهات تهدید از مرز های غربی در ایران و شرقی در پاکستان	O6
نبود تعارض طبیعی ژئوپلیتیکی ایران با پاکستان	O7
وجود ۹۳۰ کیلومتر مرز مشترک	O8
نیازمندی پاکستان به انتقال انرژی از ایران (خط لوله صلح و برق ایالت بلوچستان)	O9
عضویت ایران و پاکستان در سازمان همکاری های اقتصادی اکو	O10
بازار مصرف ۲۰۰ میلیونی پاکستان برای محصولات ایرانی	O11
عضویت ایران و پاکستان در گروه اقتصادی دی - هشت	O12
نیازمندی پاکستان به شبکه های ارتباطی (کریدور) باختری و خاوری برای توسعه بازرگانی	O13
وجود پتانسیل های گردشگری ایران به خصوص شهر های مشهد و زاهدان	O14
وجود قرابت های دینی و فرهنگی بین ملت ایران و پاکستان	O15
اشتراک تمدنی و آریایی نژاد بودن ایران و پاکستان	O16
اشتراک زبان فارسی با زبان اردو و پشتو و عدم بیگانگی زبان فارسی با زبان های پنجابی و سندھی	O17

طبق گزاره های جدول فوق، گزاره روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) هفت مورد، گزاره ژئوآکونومی و اقتصادی هفت مورد، گزاره ژئوکالچر و فرهنگی سه مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط فرصت روابط ایران و پاکستان؛ گزاره ژئوپلیتیک

ی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) از بقیه گزاره ها پررنگ تر نمایان می شود. تهدیدات ایران نسبت به پاکستان در قالب جدول شماره هفده به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱۷: نقاط تهدید روابط ایران و پاکستان

T1	وجود ۹۳۰ کیلومتر مرز مشترک و مواجه بودن ایران با تهدید های مرزی
T2	مجهز بودن پاکستان به سلاح های اتمی و سلاح های نظامی پیشرفته
T3	نفوذ عربستان به عنوان رقیب ایدئولوژیکی ایران بر تمامی شئونات سیاسی، دینی، اقتصادی و فرهنگی پاکستان
T4	تبدیل شدن پاکستان به پایگاهی برای ایجاد و توسعه گروه های افراطی و تکفیری ضد شیعی و ایجاد تهدید های امنیتی برای ایران
T5	بازگردانی پاکستان در افغانستان با به قدرت رسیدن طالبان در این کشور
T6	رقابت بندر گواتر در پاکستان با بندر چابهار در ایران از حیث سیاسی و امنیتی و اقتصادی
T7	حمایت چین از پاکستان در صحنه های مختلف منطقه ای و بین المللی
T8	اوج گیری رقابت های شیعه و سنی بعد از تحولات بهار عربی
T9	ورود سیل پناهندگان پاکستانی به ایران در صورت وقوع نبرد چهارم هند و پاکستان
T10	آلودگی استان های شرقی ایران در نتیجه آزمایش ها و انفجار های هسته ای پاکستان در ایالت بلوچستان یعنی در نزدیکی مرز ایران
T11	امکان ایجاد تنش و مشاجره در مقیاس محلی و منطقه ای در صورت ادامه دار شدن برداشت های آبی غیر متعارف دو طرف از رودخانه های مرزی لادیز و نهنگ
T12	مواجه شدن ایران با سیل پناهندگان پاکستانی (۵ تا ۷ میلیون نفر) در صورت فروپاشی کلی حکومت پاکستان ناشی از امواج طغیان های عمومی برگرفته از نامنسجم بودن و درهم ریختگی دولت - جامعه پاکستان
T13	پایین بودن حجم مراودات اقتصادی بین ایران و پاکستان سالانه (۵/۱ میلیارد دلار)
T14	کاهش تعاملات کلان در اغلب بخش های اقتصادی و فرهنگی بین ایران و پاکستان ناشی از گسستگی فضایی
T15	موثر بودن عدم توسعه یافتگی مناطق مرزی پاکستان با ایران در عدم توسعه یافتگی استان سیستان و بلوچستان
T16	صادرات و ذخیره سازی گاز مایع طبیعی از طریق پاکستان با توسعه بندر گوادر توسط چین
T17	پشتون گرایی حکومت پاکستان

طبق گزاره‌های جدول، فوق گزاره ژئواستراتژی و نظامی ایران یک مورد، گزاره روابط ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) دوازده مورد، گزاره ژئوآکونومی و اقتصادی چهار مورد، گزاره ژئوکالچر و فرهنگی یک مورد بیان شده است. نکته قابل توجه در نقاط تهدید روابط ایران و پاکستان؛ گزاره ژئوپلیتیکی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) از بقیه گزاره‌ها پررنگ تر نمایان می شود.

۵. تحلیل و نتیجه گیری

در ادامه با توجه به یافته های پژوهش و پس از اخذ نظرات خبرگان و بدست آوردن وزن و عوامل محیط داخلی و خارجی در ارتباط با چهار کشور منتخب موقعیت اقدام ایران نسبت به هریک از همسایگان براساس یافته های پژوهش، جمع نمره نهایی عوامل داخلی و خارجی مشخص می شود. در این خصوص لازم است توضیح داده شود که موقعیت اقدام راهبردی در یکی از گزینه های استراتژی های چهار گانه سوات قابل انجام است.

استراتژی SO در تحلیل (SWOT) استراتژی (Maximax):

هدف از این استراتژی (Strengths - Opportunities) این است که از فرصت های خارجی با تمرکز بر نقاط قوت شناسایی شده به بهترین شکل بهره برداری شود.

استراتژی WO در تحلیل SWOT استراتژی (Minimax):

استراتژی (Weaknesses - Opportunities) به منظور کاهش اثرات ناشی از نقاط ضعف بایستی از فرصت های موجود استفاده می شود.

استراتژی ST در تحلیل (SWOT) استراتژی (Maximin):

در استراتژی (Strengths - Threats) تمرکز بر این است که چه تدابیری اندیشیده شود تا به منظور غلبه (کاهش یا از بین بردن) بر تهدیدهای خارجی از نقاط قوت و توانمندی های داخلی استفاده نمود.

استراتژی WT در تحلیل (SWOT) استراتژی (Minimin):

هدف از این استراتژی (Weaknesses - Threats) این است که چه تصمیماتی اتخاذ شود که در برابر تهدیدهای شناسایی شده، ضعف های داخلی به حداقل ممکن برسد.

استراتژی های چهار گانه فوق را می توان در قالب شکل زیر به نمایش گذاشت:

نقاط ضعف W	نقاط قوت S	ماتریس SWOT
استراتژی های محافظه کارانه	استراتژی های تهاجمی	فرصتها O
استراتژی های تدافعی	استراتژی های رقابتی- تنوع	تهدیدها T

تعیین استراتژی های کوتاه مدت و بلند مدت

۵-۱. تعیین موقعیت اقدام ایران نسبت به هریک از همسایگان

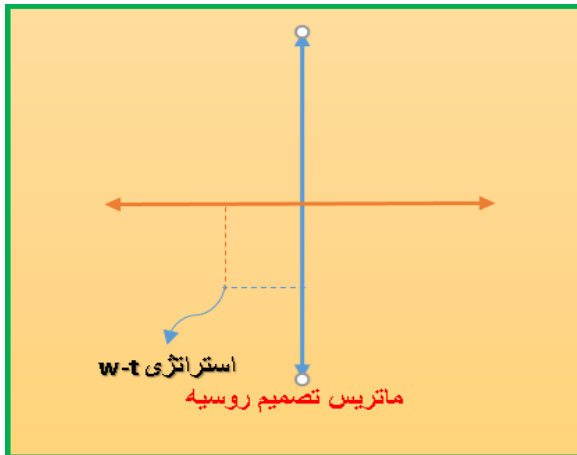
پس از انجام محاسبات نتایج اخذ شده از نظرات خبرگان مجموع امتیازات داخلی و خارجی ایران نسب به هریک از همسایگان در قالب جدول شماره هفده به نمایش گذاشته شده است.

جدول ۱۸: نمرات عوامل داخلی و خارجی ایران و همسایگان

کشور / ماتریس تصمیم	w-s داخلی	t-o خارجی
روسیه	-۰.۹۱۴۰۵	-۱.۴۷۶۲۷
ترکیه	-۰.۹۱۰۷۸	-۰.۴۷۷۱
عربستان	-۱.۱۷۷۴۸	-۰.۷۰۴۲۱
پاکستان	-۰.۶۳۰۵۶	۰.۱۲۰۴۵۶
کل	-۰.۹۰۸۲۲	-۰.۶۳۴۲۸

۵-۱-۱-۱. روسیه

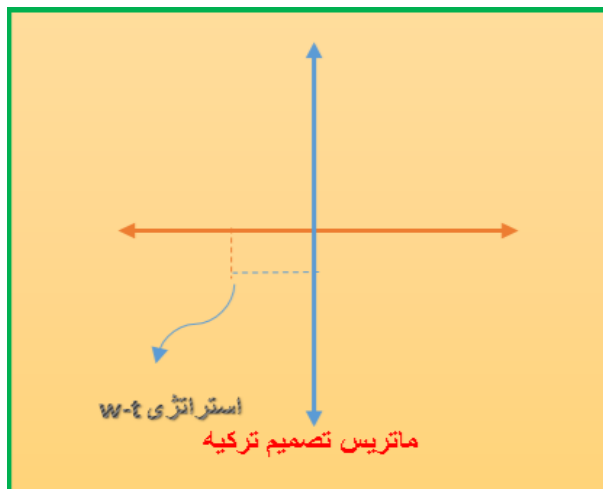
بر مبنای محاسبات امتیاز عوامل داخلی ایران نسبت به روسیه برابر با -۰.۹۱۴۰۵ و مجموع امتیازات خارجی ایران نسبت به روسیه برابر با -۱.۴۷۶۲۷ می باشد که نشان دهنده قرار گیری در محدوده استراتژی های تدافعی است.

نمودار ۱: موقعیت راهبردی ایران نسبت به روسیه

۵-۱-۲. ترکیه

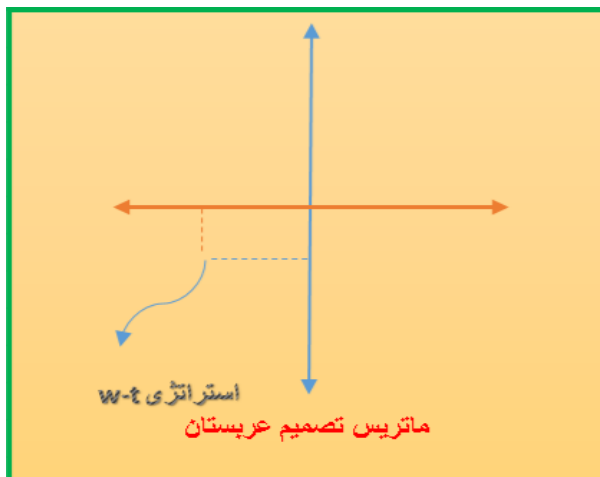
بر مبنای محاسبات امتیاز عوامل داخلی ایران نسبت به ترکیه برابر با ۱.۱۷۷۴۸- و مجموع امتیازات خارجی ایران نسبت به ترکیه برابر با ۰.۴۷۷۱- می باشد که نشان دهنده قرار گیری در محدوده استراتژی های تدافعی است.

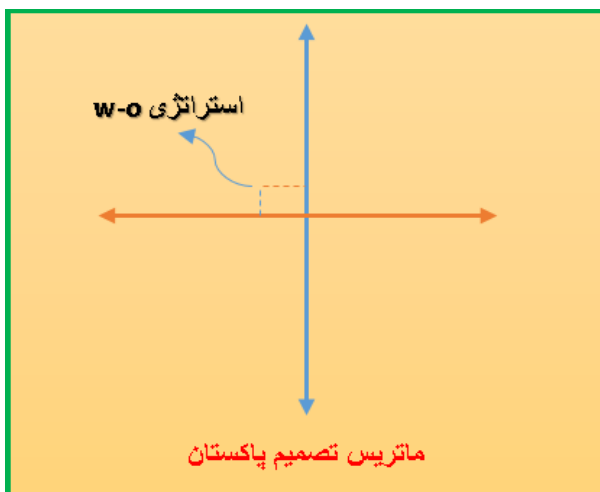
نمودار ۲: موقعیت راهبردی ایران نسبت به ترکیه

۵-۱-۳. عربستان

بر مبنای محاسبات امتیاز عوامل داخلی ایران نسبت به عربستان برابر با ۰.۹۱۰۷۸- و مجموع امتیازات خارجی ایران نسبت به عربستان برابر با ۰.۷۰۴۲۱- می باشد که نشان دهنده قرار گیری در محدوده استراتژی های تدافعی است.

نمودار ۳: موقعیت راهبردی ایران نسبت به عربستان

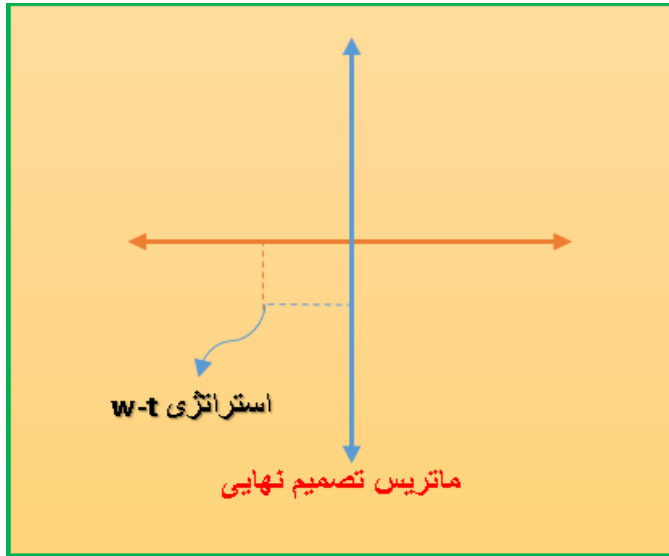
نمودار ۴: موقعیت راهبردی ایران نسبت به پاکستان

۵-۱-۵. موقعیت اقدام راهبردی در سیاست همسایگی

بر مبنای محاسبات امتیاز عوامل داخلی ایران نسبت به چهار همسایه منتخب برابر با ۰.۹۰۸۲۲- و مجموع امتیازات خارجی ایران نسبت به چهار همسایه منتخب برابر با ۰.۶۳۴۲۸- می باشد که نشان دهنده قرار گیری وضعیت ایران در محدوده استراتژی های تدافعی است.

۴-۱-۵. پاکستان

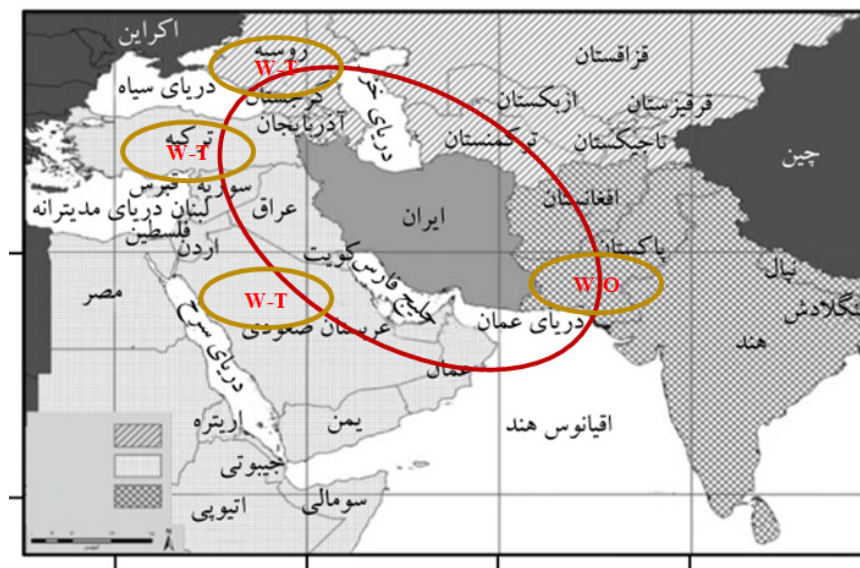
بر مبنای محاسبات امتیاز عوامل داخلی ایران نسبت به پاکستان برابر با ۰.۶۳۰۵۶- و مجموع امتیازات خارجی ایران نسبت به پاکستان برابر با ۰.۱۲۰۴۵۶/ می باشد که نشان دهنده قرار گیری در محدوده استراتژی های محافظه کارانه است.

نمودار ۵: موقعیت راهبردی ایران نسبت به همسایگان منتخب

یافته های این مقاله در قامت یک مطالعه محدود نشان می دهد متاثر از شرایط مختلف داخلی و خارجی و بدور از هر گونه خیال پردازی موقعیت کنونی ایران در سپهر همسایگی خود و به ویژه در ارتباط با کشورهای اصلی منطقه بیشینه در

موقعیت تدافعی است و در افق کوتاه مدت در صورت اتخاذ راهبردهای ملی متناسب با منابع قدرت داخلی و خارجی کشور می توان به قرار گرفتن در موقعیت محافظه کارانه امیدوار بود. اتخاذ رویکردهای تهاجمی در شرایط کنونی (دی ۱۴۰۰ خورشیدی) بویژه در مناسبات همسایگی در مقابل کشورهای منتخب آورده ژئوپلیتیکی زیادی برای تقویت منافع ملی در بر نخواهد داشت. لازم به ذکر است جهان کنونی شبکه ای در هم تنیده و بر بستر جریانهای مشارکتی و رقابتی با محوریت ژئواکونومی است در صورت فهم صحیح ریشه های شکل گیری وضعیت های حادث شده می توان به یافتن راه حلهای واقعی امیدوار بود. موقعیت راهبردی ایران و همسایگان در قالب نقشه شماره دو به نمایش گذاشته شده است.

نقشه ۲: موقعیت راهبردی ایران و همسایگان در قلمروهای ژئوپلیتیکی پیرامونی

مأخذ: حافظ نیا و کاتب، ۱۳۹۹: ۱۶۸ با اندکی تغییر

References

1. Bary, Ton & Others (2005) BA Global Good Neighbor Ethic for International Relations. Foreign Policy in Focus. May.
2. Dalton Lin, K. (2010) Good Neighbor or Bad Neighbor? Explaining China's Neighborhood Policies Prepared for the 16th Annual North America Taiwan Studies Conference. June.
3. David, Fred. R (2014). Strategic Management, Arabic translation, Tehran: Cultural Research Publications, [In Persian].
4. Hafez Nia, Mohammad Reza, Kavandi Kateb, Abolfazl (2017). Causes of the emergence and survival of Iran, Tehran: Samat Publications, [In Persian].
5. Khalili, Mohsen (2021). Multi-neighborhood and Multi-neighborhood, collection of articles on neighborhood policy, Asian diplomacy, number 6, November 2021, pp: 3-5. 3, [In Persian].
6. Majidi, Mohammad Reza (2020). Multiplicity and Neighborhood Diversity: Opportunities and Challenges, Neighborhood Policy Articles, Asian Diplomacy, No. 6, November 2021, p: 2, [In Persian].
7. Mearsheimer (2001) the Tragedy of Great Power Politics. N.K.: Norton, Princeton, N.J. Princeton University Press.
8. Mir Mohammadi, Mehdi (2021). Neighborhood Policy and Security Cooperation, Neighborhood Policy Articles, Asian Diplomacy, Issue 6, November 2021, pp: 8-9, [In Persian].
9. Mousavi Shafaei, Massoud (2020). Turmoil in the international order and the necessity of adopting the neighborhood policy, Shargh newspaper, year 17, number 3728, pp. 9 and 15, [In Persian].
10. Najafi, Asghar, Hamidi, Mehrzad, Sajjadi, Seyed Nasrallah, Rajabi, Hossein. (2017). Determining the strategic position of

- the Vice Chancellor for Sports of Islamic Azad University. *Sports Management Studies*, 9 (45), 93-114, [In Persian].
11. Noor Alivand, Yaser (2021) The Importance and Position of the Neighborhood Environment in the International System of Neighborhood, *Collection of Articles on Neighborhood Policy, Asian Diplomacy*, No. 6, November 2021, pp. 6-7, [In Persian].
 12. Rahmani Jafar, Nasrabadi Ali Baghi, (2007). *Successful Manager*, Second Edition, Tehran: Loh Mahfouz Publications, [In Persian].
 13. Seif Panahi Shabani, Jabbar, Goodarzi, Mahmoud, Hamidi, Mehrzad, Khatibi, Amin. (2011). Designing and formulating a strategy for the development of championship sports in Kurdistan province. *Journal of Sports Management*, Volume 3, Number 8, Spring 2011, [In Persian].
 14. Tahaei, S., and Mousavinia, S. (2003). Neighborhood; A theory for the foreign policy of the Islamic Republic of Iran. *Islamic Policy Research*, 1 (4), 165-192. 7, [In Persian].